

17 mai 2011 Egersund - Bekransning av minnesmerket over de falne og Christian Mølbachs grav.

Tale av Leif E. Broch

Ærede medborgere, veteraner og pårørende. Gratulerer med dagen.

Seremonien i dag, er et lite bidrag for at vi og de kommende generasjoner, ikke skal glemme hvorfor det er hogd inn navn i denne minnestøtten.

Jeg skal legge ned en krans ved minnestøtten som et symbol på respekt og for å ære alle de som ofret sitt liv i kampen for fred, frihet og demokrati – goder som for oss nå er selvfølgeligheter.

Men det er ikke selvfølgeligheter. Jeg tenker ofte på frihet og demokrati som et ekteskap. For at det skal vare, må det være en grunnleggende respekt, det må dyrkes og pleies, du må av og til kjempe for det, du må akseptere og respekter at det av og til er vanskelig, men du kan aldri gi opp kampen for det så lenge du har et ønske om å beholde det. Det kan være lett å ta det for gitt, men da er også risikoen stor for at du en dag våkner opp og har mistet det for godt.

For meg er kampen for grunnleggende menneskerettigheter og det som vi minnes med denne minnestøtten, to sider av samme sak. Uten at vi tar vare på frihet og de prinsippene dette innebærer, blir offeret til de navnene som er hogd inn i steinen, meningsløst.

I dag har de aller fleste av oss det ganske godt, egentlig svært godt når vi ser på samfunnet som helhet. Våre problemer kan i den store sammenhengen av og til bli noe smått og perspektivløst. Både fred, frihet og demokrati er selvfølgeligheter, for mange selvfølgeligheter som de aldri reflekterer over hva innebærer og eller hva det ville innebære å miste. Alt for mange av oss reflekterer heller ikke over at vi som enkeltpersoner og som samfunn faktisk må gjøre oss fortjent til både fred, frihet og demokrati, ellers kan vi ende opp med å miste det.

Vi sier ofte at 17. mai er barnas dag her i Norge, og det er kanskje rett at det **også** er det, men vi må aldri glemme hvorfor vi egentlig feirer denne dagen.

Det er Grunnlovsdagen, og minnestøtten er ikke bare et minnesmerke, men også en påminnelse om at en slik dag ikke alltid har vært en mulighet.

Vår personlige friheten er under et stadig og kanskje umerkelig press. Stadig mister vi ørsmå biter uten at vi reflekterer over det, uten at vi ser det og uten at vi merker det. For personlig frihet er et gode mange av oss ikke er klar over hvor verdien av. Det ser vi kanskje først når vi besøker land og samfunnssystemer der dette ikke er selvfølgeligheter og heller ikke er aktuelt.

Jeg har vært i land der jeg har møtt folk som ikke har hatt demokrati og frihet. De har kanskje hatt det greit så lenge de aksepterer og tier, ikke protesterer, ikke hevder sine egne meninger og ser bort når de opplever eller ser urettferdighet og maktmisbruk. Jeg har møtt folk som har fått muligheten til å stemme for første gang i et reelt valg, sett begeistringen deres og følt gleden ved noe så selvfølgelig som det å avgi en stemme ved et hemmelig valg. Sett viljen og evnen til å kjempe for det og for å beholde det. Dette gir perspektiver.

Jeg har også vært steder der jeg vet at noen fulgte med på alt jeg gjorde, åpenlyst eller i hemmelighet. Det var da jeg virkelig opplevde verdien av frihet og demokrati og det er da jeg virkelig forsto at dette er noe som er verdt å kjempe for – og dø om så gjelder som det heter salmen.

Når jeg opplever at vår personlige frihet er under et stadig press, så er det fordi det hele tiden blir en mer og mer umerkelig innskrenking av vår personlige frihet og viktige prinsipper, listen er lang og blir stadig lengre; dna-lagring, elektroniske bompengebrikker, datalagringsdirektiv, automatisk fartskontroll, stadig mer sensur på internett, stadig mer gps-sporing, oftere kameraovervåking, økt press for stemming over internett fordi det er lettvinnt for mange og økonomisk gunstig for samfunnet, men der dette i realiteten vil medføre at mange mennesker mister muligheten til hemmelig valg fordi de faktisk blir nødt til å stemme sammen med resten av sin familie foran familiens pc.

Alle disse inngrepene er hver for seg små, og som økonomene sier "Kosteffektive", og som byråkratene sier "Nødvendige og nyttige". Problemet er at en dag blir det kanskje mistenkelig å ikke la seg overvåke, betale kontant, ha mobilen avskrudd, gå kledd slik at kameraene ikke automatisk kjenner deg igjen, å ville stemme hemmelig i et valgavlukke. Det kommer kanskje en dag da du må svare for din frihet og måtte svare for: "Hva har **du** å skjule?"

Jeg tror ikke vi skal glemme at veien til helvete er brolagt med de beste intensjoner, og heller ikke skal vi glemme at de beste intensjoners følgesvenn, er frykten.

Frykten for det ukjente, frykten for fare, frykten for sykdom, frykten for terror, frykten for kriminalitet, frykten for kostnader, frykten for ulykker.

Og frykten er frihetens største fiende, med frykten som motivasjon aksepterer vi stadig større inngrep i vår frihet, små og kanskje umerkelige inngrep, men dog allikevel i sum inngrep som en dag kan gi oss et samfunn der vi har mistet vår frihet.

At grunnleggende prinsipper også er under et stadig press er det flere vitnesbyrd om. Noe som gjør meg urolig for fremtiden, er resultatet av en meningsmåling fra 2010. I denne ga faktisk hver tredje nordmann uttrykk for at det er en god ide å bruke tortur for å avsløre terrorplaner.

Men hva er terror og hvem er terrorist? I tiden fra 1940-1945 var navnene på vårt minnesmerke terrorister og det de sto for var terror.

Når jeg har diskutert dette spørsmålet har jeg fått spørsmålet om jeg ikke ville godta tortur dersom det kunne forhindre en terrorhandling mot meg eller min familie.

Til det svarer jeg alltid tilbake om du ville akseptere at du eller din familie ble torturert fordi noen trodde, mente eller håpte at det kunne gi opplysninger som kunne forhindre terror mot min familie?

Og er det effektivt mot terror, da må vi jo kunne bruke det i etterforskning av narkotikahandel, drap, kidnapping, voldtekt, barnepornografi, bare for å nevne noe.

Skulle vi noensinne kunne akseptere tortur? **Aldri!** Og jeg kan faktisk ikke tenke meg en større hån mot disse menneskene hvis navn er hogd i stein på minnestøtten, enn slike holdninger. Det de kjempet for og det offeret de ga – sitt eget liv, var for at vi skulle ha et samfunn bygd på frihet, rettferdighet og rettsstatsprinsipper.

Gestapo, det tyske sikkerhetspolitiet, deres norske håndlangere var blant de som brukte tortur, måtte vi aldri havne i samme kategori som dem – uansett hvor “nyttig” og hvor “kosteffektivt” det kunne være.

For det er dette kampen for fred, frihet og demokrati egentlig handler om. Det at vi skaper oss et samfunn som er verdt å ta vare på og et samfunn der vi kjemper for menneskerettigheter og vår frihet; selv om det er tungt, selv om det er vanskelig, selv om det ikke passer, selv om det er kostbart, selv om det ikke passer akkurat nå, selv om vi ikke gidder, selv om det ikke angår akkurat deg og meg akkurat i dag.

Lar vi være kan vi være trygg på en ting, og det er selv om det ikke angår deg og meg i dag, så vil det angå både deg og meg i morgen.

La oss heller ikke glemme at i kampen for fred og frihet, så det er mange navn som ikke nødvendigvis står på noen minnestein. Det er navnene på de som var med og bidro på mange ulike måter, det er de som slet med ettervirkningene i årtier etter krigen, det er krigsseilere, det er ikke minst familiene til de som var berørt. Som representanter for disse har vi med oss æresvaktene Marit Ludvigsen og Geir Baardsen som begge har sine onklers navn hogd inn på minnestøtten, Ludvig Ludvigsen og Hans Mong.

Og la oss heller ikke glemme at Norge har sendt ut 120 000 soldater til ulike internasjonale operasjoner der målet har vært en bedre verden. Målet har også vært fred, frihet og demokrati for andre enn oss selv, men gjennom dette også et bidrag til vår egen fred og frihet.

For noen ganger må vi gjøre noe mer en bare å snakke om fred og frihet, vi må faktisk ofre noe mer enn bare penger og gode ord i høytidelige taler. Vi må yte vårt selv om vi er et lite land. For det er også dette fred, frihet og demokrati handler om, evne og viljen til å kjempe for det når vi ser at det er nødvendig. Men vi må alltid ta godt vare på de som har bidratt og som blir berørt, det handler om anstendighet.

Den svenske nobelprisvinneren i litteratur i 1951 Pär Lagerkvist skrev et dikt, "Nya vapen" på slutten av 30-tallet som et rop mot nazismens fremmarsj, og det blir vel aldri uaktuelt på den dag som denne. For meg symboliserer dette diktet mye, og det har gitt meg mye både som soldat og når jeg har vært ute i internasjonal tjeneste.

Stryk grubblet från din panna
och gå i striden ut
att valdet övermanna
din tankes strid er slut.

I andens vapenlekar
ej någon seger vinns
mot den som blint förnekar
att någon ande finns.

Barbaren väljer vapen
du välja må som han.
När vilddjur öppnar gapen
ej tanken tala kan.

Res mäktigt andes fäste
i denna värld av hot
och krossa ormars näste
med mänskodjurets fot.

Blott dåren tror det goda
ej fötts att bära svärd
om ondskan än må bloda
och söla ner en värld.

Var viss! Om du ej värna
nu vill din tro i strid
skall ingen morgonstjärna
inviga en ny tid.

Jeg håper vi aldri skal få behov for å hogge flere navn på nye minnesteiner, men jeg håper også at vi har bygd et samfunn som er rede til å gjøre det dersom det skulle bli nødvendig.

Jeg håper også på at vi har bygd et samfunn som har mulighet til å gjøre det den dagen det eventuelt skulle bli nødvendig, vi må ikke glemme at Forsvaret ikke bare er et instrument for politikerne i å utøve internasjonal politikk og distriktpolitikk, det er også samfunnets brannforsikring.

Og, jeg vil nå legge ned en krans ved minnestøtten for de falne under krigen og ved graven til byens eidsvollsmann Christian Møllbach.

Jeg håper at det vil minne oss alle på at når vi på vår vei ser et minnesmerke med navn på kjente eller ukjente soldater, vil vi aldri glemme at hvert og ett av disse navn representerer ikke bare kampen for de prinsippene vårt samfunn er bygd på, men også at hvert navn representerer en far, en mor, en sønn, en datter, en slektning eller en venn, og at hvert og ett av disse navnene har sin egen historie – en historie som ikke tok slutt med datoen som vi leser på minnesmerket.

~ o ~



Foto: Gunnar Kvasheim/Dalane Tidende